د دماغونو پرواز

Ketabton.com

ژباړه او څېړنه: جان محمد مهربان

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دماغونو پرواز

د جان محمد مهربان ژباړه او څېړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه

نوم: د دماغونو پرواز (Braindrain)

ژباړه او خبړنه: جان محمد مهربان

د لیکوال برېښنالیک: jmihraban@yahoo.com

انلاین چاري: مختار احمد احسان - د لراوبر ډاټ کام برېښنايي کتابتون

www.Larawbar.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب لړلیک

1. دژباړن او خپرونکي څو خبري
2. ددماغونو دپرواز پېژندنه
3. اروپا
   3.1 غربي اروپا
   3.2 مرکزي او شرقي اروپا
   3.3 جنوبي شرقي اروپا
   3.4 پرتګال، ارلنډ ، ایټالیا ، یونان او هسپانیه
   3.5 انګلستان
   3.6 ترکیه
4. افریقا
   4.1 ګانا
   4.2 جنوبي افریقا
5. اسیا
   5.1 غربي اسیا
   5.2 عراق
   5.3 ایران
6. منځنی ختیځ
   6.1 اسرائل
   6.2 عربي نړۍ
7. پاسفیک اسیا
   7.1 مالیزیا
   7.2 فلپین
8. جنوبي اسیا
   8.1 انډیا
   8.2 نیپال

(c) ketabton.com: The Digital Library

8.3. پاکستان
8.4. سریلانکا
8.5. افغانستان
9. شرقي اسیا
9.1. چین
9.2. تایوان
10. استرالیا
10.1. دپاسفیک جزیرې
10.2. نیو زیلاند
11. شمالي امریکا:
11.1. کاناډا
11.2. دامریکا متخده ایالات
12. لاتین امریکا
12.1. کیوبا
13. کارابین
14. ددماغونو دپرواز دمخنیوي لارې
15. ددماغونو دپرواز ګټې
16. دماغونو دپرواز مفني تاثیرات
17. ضمیمې
18. ماخذونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ژباړن او څېړونکي څو خبري

ددماغونو پرواز داقتصاد په علم کښي دبحث او دپام وړ موضوع ده. دپوهنتون داستادانو له خوا ددغي موضوع په اړه محصلينو ته پوره معلومات نه په ليکچرنوټونو کښي اونه په شفاهي ډول ورکول کيږي.

ما(ج.م. مهربان) ته له ډيري مودي راهيسي دغه سوال پيدا ؤ چي ولي افغانان په افغانستان کښي خپلي عزتمندي دندي پرېږدي اودهيواد دباندي ډېرو داسي کارونو ته لاس ور اچوي چي هغه ددوی دشخصيت او مسلک سره برابر نه وي. دغه سوال مي هم په ذهن کښي ګرځېدئ چي دافغانستان دولت پرافغانانو باندي دشپاړسو کلنو يا تردي هم زياتي مودې له پاره سرمايه ګذاري وکړي خو اخير افغانان دامريکا متحده ايالاتو، کاناډا او نورو غربي هيوادونو ته حتی دژوند په قيمت او قرباني ځانونه ورسوي. ددغو سوالونو دجوابولو او دمحصلينو سره ددماغونو يادبشري سرمايې دپرواز په اړه دمعلومات شريکولو په نيت مي دغه لاندي څېړنه او ژباړه په انټرنيټ کښي دانګلېسي ويب سايټونو څخه راټوله او ژباړلې ده او په لراوبر کښي ببله عکسونو او جدولونو ئې دري برخي خپري سوې. ډېر کوښښ مي وکړ چي په دې څېړنه کښي د ډېرو هيوادونو په اړه معلومات وړاندي کړم خو دهرهيواد په اړه مي معومات پيدا نه کړای سوای.

دځينو هيوادونو په اړه مي پوره معلومات وړاندي کړی دي اودنوروپه اړه بيا څکه لږ معلومات ورکول سوي دي چي په انټرنيټ کښي مي پيدا نه کړل. دمثال په توګه، دمنځنۍ اسيا په اړه په انټرنيټ کښي خاص معلومات نه وه که څه هم زه دونده خبر يم چي دتاجکستان، ترکمنستان او نورو مرکزي اسيايي هيوادونو زيات شمېر علمي کدرونو روسيې ته پرواز کړی دئ خو مربوط ارقام او احصايه مي تر لاسه نه کړای سوای.دافغانستان ددماغونودپرواز په اړه په ويکيپيډيا کښي هيڅ معلومات نه ول نو مجبور سوم چي دنورو ځايونو څخه معلومات تر لاسه کړم. داهم بايد ووايم چي په دغه ژباړه او څېړنه کښي ځيني جملې او پاراګرافونه په داسي ډول پای ته رسېدلي دي چي بايد نه وای رسېدلي يعني يو څه معلومات نور هم پر جمع سوي واي. ما خپل محدويتونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ګوته کړل خو بیا هم که انتقاد ، پیشنهاد او یا اضافه معلومات لرئ، دمهربانۍ له مخې ئې پردغه ادرس را سره شریک کړئ: jmihraban@yahoo.com

په درنښت

جان محمد مهربان

کابل، دو راهي ده عربان، قرغه

۱۳۹۲-قوس -۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددماغونو پرواز

Brain drain

دانګلېسي (Brain) د (ماغزه، هو ښ، ذکاوت ماغزه الو زول، ما غزه تويول) معنی لري. د (Drain) کلمه بياد(وچول، او به څني ايستل، تشول، زېم ايستل، کرار-کرار کمزوری کېدل، ورو-ورو دعا يداتي منا بعوکمېدل) مفهوم ورکوي. ددماغونويا دبشري سرمايې پرواز (Brain drain or human capital flight)له يوه ځايه بل ځای ته ديو غټ ګروپ افرادو دتخنيکي مهارت ياپوهي مهاجرت/انتقال ته ويل کيږي[1] ددماغونو پرواز اکثره وخت دوه علته لري چي يوئې له افرادو اوبل ئې له ممالکو څخه سرچينه اخلي. له هيوادونو څخه ځکه سرچينه اخلي چي ديو هيواد اجتماعي چاپيريال، دکاري زمينو کموالی، سياسي بې ثباتي، اقتصادي خپګان(economic depression)، روغتيايي خطرونه(health risks) اوداسي نور، دبل هيواد غني فرصتونه(rich opportunities) سياسي ثبات اوازادي، پرمختللی اقتصاد، دژوند کولو ښه شرايط اوداسي نور ديو مملکت اوسېدونکي مجبور او تشويق کړي چي خپل هيواد پرېږدي او بل هيواد ته ولاړ سي. شخصي ترجيح، په خارج کښي ددوستانو درلودل، هورې (په خارج کښي)خپل مسلک ته دښه انکشافورکولو زمينه اوداسي نور... په فردي دلايلو کښي حسابيږي.که څه هم ددماغونو پرواز لومړي ځل دهغوتکنالوجيکي کارمندانو له پاره کارول کېدئ چي خپل هيواد به ئې پرېښووئ، خو نن دغه اصطلاح ډېره پراخه سوې ده، ټول هغه تعليم يافته او مسلکي وګړي په کښي راځي چي له يوه هيواد ،اقتصادي سيکتوراو ساحې څخه بل هيواد ته دښه ژوند او لوړ معاش ترلاسه کولو له پاره ځي.

ددماغونو پرواز ته اکثره وخت داقتصادي مصرف(economic cost,) په نظر کتل کيږي ځکه چي ديو هيواد اوسېدونکي دخپلو هغو ارزښتانکه او تقاضادرلودونکي مهارتونو سره بل هيواد ته ځي چي ددوی دخپلو دولتونو له خوا دکلنو-کلنو راهيسي تمويل سوي وي. ددماغونو پرواز، دمالي سرمايې پرواز(Financial Capital Flight) ته ورته دئ، ځکه چي يو هيواد دمهارتونو دلږوالي څخه کړيږي اوبل هيواد دمهارتونو دترلاسه کولو څخه استفاده او خوند اخلي چي دې حالت ته بيا ددماغونو حصول(Brain Gain) ويل کيږي. ددماغونو پرواز داقتصادي انکشاف، ودې او فقر ختمولو پر ضد اويو لوی خنډ دئ. ددماغونو دپرواز اصطلاح په طب کښي هم کاريږي

[1] Brain drain (or human capital flight), is the large-scale emigration of a large group of individuals with technical skills or knowledge.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي هوري ځان ته ښېل مفهوم لري او دلته زموږ دموضوع څخه وتلی بحث دئ. ددماغونو پرواز په پرمختلوونکو ملتونو(developing nations) کښې يوه عامه خبره ده چي يو په يو مې لاندي يادونه کړې ده:

اروپا:

ددماغونو دپروازمېلان په اروپاکښې پر دوو برخو وېشل کيږي. اول داچي ښه بااستعداده ساينس پوهان له غربي اروپا 'Western Europe' څخه دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي. په دوهم قدم کښې بيا، ماهر کارګران له مرکزي'Central' اوله جنوبي شرقي'Southeastern Europe' اروپا څخه غربي اروپا'Western Europe' ته مهاجرت کوي که څه هم شواهد وايي چي دغه مېلان مخ پر کمېدو دئ.

اروپايي اتحاديه دماهرو کارمندانو دلاسه ورکولو سره مخ ده نو ځکه ئې دبلو کارټ "blue card" پاليسي چي دامريکا دمتحده ايالاتو دګرين کارټ (green card) پاليسي ته ورته/مشابه ده، رامنځ ته کړې ده. دبلوکارټ دپاليسي له مخي، اروپايان کوښښ کوي چي په راتلوونکو دوو لسيزو کښې شل ميليونه کارګران له اسيا، افريقا او لاتين امريکا څخه وباسي. دلته ما (ج.م.مهربان) ته نه څرګنديږي چي دغه شل ميليونه به ئې خپل اوسېدونکي وي او که به ددغو درو براعظمو اصلي اوسېدونکي واردوي چي خپله خلا په ډکه کړي.زماتحليل دادئ چي خپل وطنوال به له دغو براعظمو څخه باسي ځکه چي هيڅ هيواد په پردي فکر نه جوړيږي.

غربي اروپا:

په ۲۰۰۷ مېلادي کښې دوه لکه پنځوس زره (250,000) اروپايانو دامريکادمتحده ايالاتو، يو لک و څلور شپېته زره، دوه سوه پنځه اتيا(164,285) استراليا، څلوښت زره، څلورسوه پنځه پنځوس(40,455) کاناډا، اووه دېرش زره، نهه سوه شپږ څلوښت (37,946)نيو زېلاند ته مهاجرت کړی دئ. د جرمني څخه يولک و پنځه پنځوس زره، دوه سوه نوي (155,290) جرمنيانودخپل هيواد څخه کوچ کړی دئ چي اکثره ئې داروپا په داخل کښې مهاجرسوي دي. په اروپا کښې دکارګرانو دمهاجرت دغه ارقام ترټولو لوړه اندازه ښئي چي (په اروپا کښې)ددوهم جهاني جنګ دمهاجرت له عدد سره مساوي دئ. په غربي اروپا کښې پرتګال هغه هيواد دئ چي ترټولوډېرددماغونوله پرواز څخه کړيږي. پرتګاليان انګولا، برازيل ته مهاجرت کوي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتکنالوژي، روغتیا او بانکي خدماتو مسلکي کدرونه بیا انګلستان ځني جلبوي. پرتګال خپل ۱۹،۵٪ ماهر نفوس له لاسه ورکړی دئ او اوس کوښښ کوي چي دغه ضرورت له استرالیا ، کاناډا ، سویټزرلنډ ، جرمني او استریا څخه پوره کړي.

مرکزي او شرقي اروپا:

دشوروي اتحاد د۱۹۹۱ دسقوط راهیسي،دروسیې څخه تر پنځه لکه(500,000) زیات ساینس پوهان او کمپیوټر پروګرامران تللي دي. امریکا ، کاناډا ، جرمني او جنوبي کوریا ته دروسیې ددماغونو پرواز په لاندي ګرافونو کښي ښه څرګندیږي:

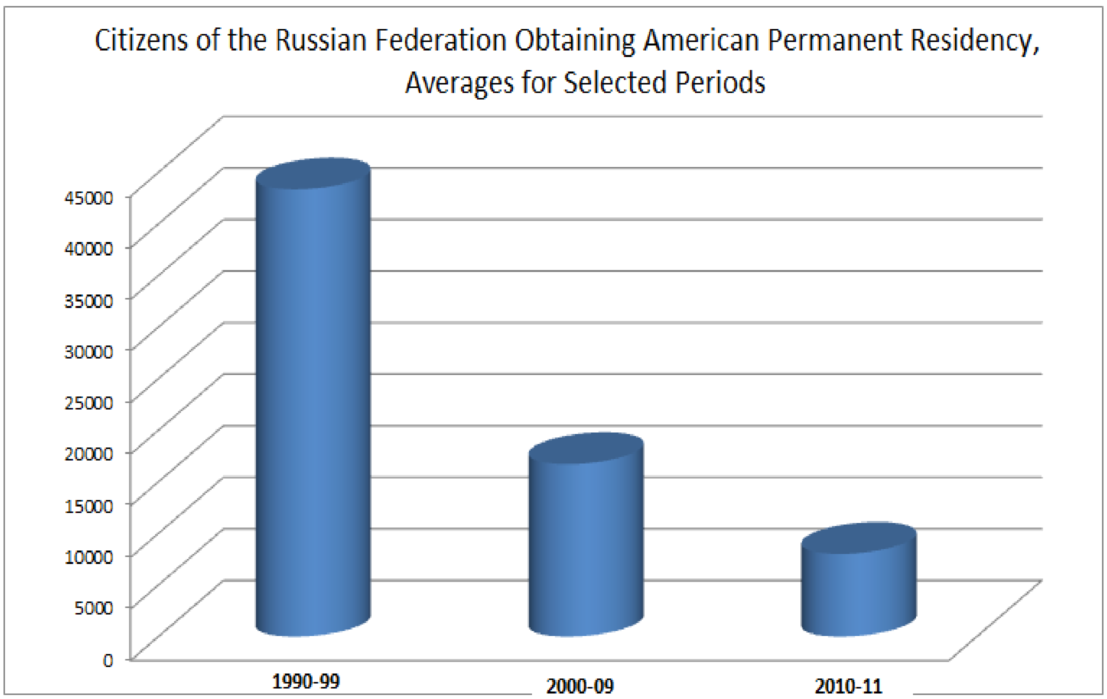

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

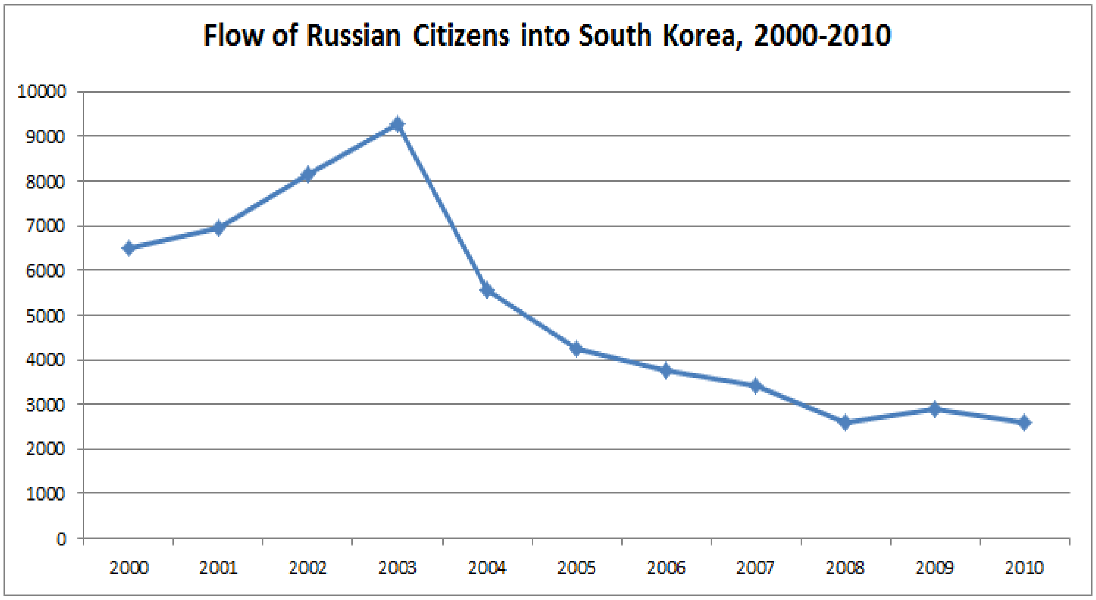

په شرقي اروپا کښې ددماغونو پرواز يو عام مشکل دئ. مرکزي او شرقي اروپادارلنډ او انګلستان سره دخپلو ماهرو کارمندانو دمهاجرت په اړه اندېښنې ځرګندې کړې دي خو تراوسه ئې لا نتيجه نه ده معلومه. د ۲۰۰۳ راهيسې ليتوانيا(Lithuania) خپل يو لک(100,000) ځوان او ښه تعليم يافته کسان له لاسه ورکړي دي چې اکثره ئې ارلنډ ته تللي دي، په داسي حال کښې چې ارلنډ مخکې په خپله ددماغونو د پرواز له ستونزو سره مخ ؤ. دغه ته ورته حالت په پولنډ کښې هغه مهال واقع سو کله چې پولنډ داروپايي اتحاديې غړيتوب ومنئ. داروپايي اتحاديې سره دپولنډ دغړيتوب په لومړي کال کښې، يولک (100,000) ثبت سوي پولنډيان انګلستان ته دکار کولو له پاره مهاجرت وکړ. دپولنډ ترټولو لوی بانک (PKO Bank Polski) دڅېړنې له مخې، درو شپېته فيصده (۲۳٪)پولنډيان په انګلستان کښې مهاجر دي چې له ۲۴ څخه تر ۳۵ کاله پورې عمر لري. ددغه فيصدې څخه څلوېښت فيصده (۴۰٪)ئې دپوهنتون څخه فارغه دي. په پولنډ کښې دمعاشاتو دچټکې ودې سمون، پرمختلوونکي اقتصاد(booming economy)د زلاټې(zloty) يا پولنډي سکې قوي ارزښت او کمېدونکي بې کاري دپولنډي کارګرانو پرواز کم کړی دئ.

جنوبي شرقي اروپا:

البانيا يو له هغو هيوادونو څخه ده چې دکمونيست رژيم دسقوط څخه ورسته ئې ددماغونو پرواز تجربه کړی دئ. د ۱۹۹۱ راهيسې دالبانيا اوسېدونکي ايټاليا، يونان، انګلستان، کاناډا او دامريکا متحده ايالاتو ته دکار له پاره مهاجرت کوي. دتېرو لسو کلنو راهيسي دالبانيا تعليم

(c) ketabton.com: The Digital Library

یافته او مسلکي کسان خپل هیواد پرېږدي او هغو هیوادونو ته ځي چي هورې ښه امکانات، ښه ژوند او امنیت وي. دپرتګال، ارلنډ، ایټالیا، یونان، هسپانیې ډېر اوسېدونکي استرالیا ،برازیل، انګولا او ارجنټینا ته دکار له پاره مهاجرت کوي.

انګلستان:

د ۲۰۰۰ کلنو په شا او خوا کښي درې عشاریه پنځه (**۳،۵**)میلیون انګرېزانو دانګلستانو څخه مهاجرت کړی ؤ. دانګرېزانو مهاجرت په خاصه توګه استرالیا او دامریکا متحده ایالاتو ته سوی دئ. په ښه اقتصادي فضا کښي کار کول هغه څه دي چي اکثره ځوان انګرېزان مهاجرت پسي کوي.

ترکیه:

د**۱۹۷۰** کلنو په شا او خوا کښي ډېرو ماهرو کارګرانو او کارمندانو دډاکټرانو او انجینرانو په شمول له ترکیې څخه مهاجرت وکړ. هغه مهال په ترکیه کښي سیاسي بې ثباتي او د**۱۹۷۰** فوجي کودتا دترکیانو ددماغونو دپرواز عوامل ول. په دې ورستیو لسیزو کښي ډېرو ترکي مسلکي کسانو له ترکیې څخه مهاجرت کړی دئ البته دهغو محصلینو په شمول چي دترکیې څخه دباندي زده کړې کوي او بیرته خپل هیواد ته نه ځي. دترکي کارمندانو ددماغونو پرواز ته دمیډیا توجه وروابښتل او په ۲۰۰۰ مېلادي کښي دترکیې حکومت اقدام وکړ چي ددماغونو دپرواز ستونزه وڅېړي. په ۲۰۱۰ مېلادي کښي دترکیې دمالیې وزیر یو اټکل وړاندي کړ چي په **۲۰۵۰** مېلادي کښي به دترکیې ملي نا خالص تولیدات (GDP) پنځه الی شپږ (**۵-۶**)ټریلیون ته پورته سي.

افریقا:

افریقایي هیوادونه ددماغونو له پرواز څخه داسي متاثر دي چي نه سي کولای چي دفقر له کرښي څخه ځانونه خلاص کړي. په افریقایي هیوادونو کښي، نایجریا، کینیا او ایتوپیا(حبشه) ددماغونو له پرواز څخه ډېر متاثر دي. پرافریقایي هیوادونو باندي دکاله دیو لک او پنځوس زره(150,000)خارجي/غربي کارمندانو او مسلکیانو پرګومارلو باندي تقریباً څلور میلیونه امریکایي ډالره مصرف راځي. حبشې د ۱۹۸۰ څخه تر ۱۹۹۱ پورې ٪۷۵ ماهر کاري ځواک(workforce) له لاسه ورکړی دئ. حبشه ډېر ښه ډاکټران روزي خو دغه ډاکټران ترحبشې دامریکا دمتحده ایالاتو دشکاګو په ایالات کښي ډېر لیدل کیږي ځکه چي دافریقا په خدماتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیکتور کښې دکارمندانو معاشات دونه کم دي چي ددوی اساسي ضرورتونه لا نه په رفع کیږي. همداسي په افریقا کښې ډېر پوهنتونونه دباتجربه لیکچر ورکوونکو د کمښت سره مخ دي. کله چي ئې ځوانان له پوهنتونو څخه فارغه سي نو غربي هیوادونو ته دمهاجرت له پاره ملا وتړي. ددماغونو پرواز د افریقا داقتصادي پاته والي عامل دئ او ویل کیږي چي دغه حالت به دنړۍ والتوب له سببه په راتلوونکو لسیزو کښې هم دوام ولري.

ګانا اوس درې زره شپږ سوه (3,600) ډاکټران لري چي دهیواد پر شپږ زره اووه سوه (6,700) اوسېدونکو باندي ئې یوډاکټر رسیږي، دامریکا په متحده ایالاتو کښې بیا د څلورسوه دېرشو(430) کسانو له پاره یو ډاکټر وي. دګانا ځوان ډاکټران او نرسان دخپل هیواد څخه انګلستان، دامریکا متحده ایالاتو، جمیکا، او کاناډ ته دزیات معاش او ښه کاري شرایطو له پاره مهاجرت کوي. دګانا رسمي احصایه وایي چي د۱۹۹۳ څخه تر ۲۰۰۰ پوري ئې دهیواد ۷۸٪ روزل سوي ډاکټران له لاسه ورکړي دي. جنوبي افریقا (South Africa) هم یو له هغو افریقایي هیوادونو څخه ده چي دتیرو شلو کلنو راهیسي ددماغونو له پرواز سره مخ ده. باور کیږي چي دجنوبي افریقا ددماغونو پرواز دمنطقې پراقتصاد تاثیر کولای سي. یوازي دډاکټرانو دپرواز څخه جنوبي افریقا ته یو، عشاریه یو څلوېښت بیلیونه ($1.41bn) امریکایي ډالره تاوان وررسیږي. مهاجرت ورته کېدوونکي یا کوربه هیوادونو(hosting countries) بیا ګټې تر لاسه کوي. یوازي انګلستان دجنوبي افریقا دډاکټرانو څخه دوه، عشاریه اووه ($2.7bn) بیلیونه امریکایي ډالر ترلاسه کوي. په خدماتي سیکتور کښې کم معاشات او مزدوري، دژوند کولو غیري معیاري حالت، دترانسپورټ او سرپناه کمښت،نامساعد کاري چاپیریال، دمسلکي پرمختګ کم امکانات، دتحقیق او انکشاف (Research and Development) له پاره کمه بودیجه،دمسلکي ماشینري کموالی،اجتماعي ناراحتي(Social unrest) سیاسي شخړي، جنګونه،دتعلیمي نصاب او سیستم ټیټ کیفیت،دازادۍ کموالی، دپرمختګ اووظیفو په ځایونو کښې تبعیض اوداسي نور دافریقا ددماغونودپرواز عوامل دي.

بلي خوا ته بیا ویل کیږي چي چټکي اقتصادي ودي او انکشاف او همداسي په افریقا کښې دمنځنۍ طبقې(middle class) ظهور،دافریقا ددماغونو پرواز اوس ورځ په ورځ سرچپه(معکوس) کوي. د ۲۰۰۱ څخه تر ۲۰۱۰ پوري دنړۍ لس ترټولو چټک وده کوونکي (fastest-growing) هیوادونه په افریقا کښې ول او توقوع کیږي چي په ۲۰۱۵ کښې به دافریقا اقتصاد داسیا تر اقتصاد قوي سوی وي.اقتصادي انکشاف، دتکنالوژي معرفت، چابک انټرنیټ، ښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موبایل سیستم، ښه تعلیم یافته نفوس، مساعد کاروباري چاپیریال افریقایانو ته زمینه برابره کړې ده چي خپلو کورونو ته ور ستانه سي او اوس ډېر افریقایان په خپلو کورونو کښې کار کوي.

اسیا

غربي اسیا:

عراق

دعراق په جګړه کښې چي امنیت او اساسي خدماتو ته لاس رسی نه ؤ، څلور(4) میلیونو عراقیانو خپل هیواد پرېښودئ. د۲۰۰۳ څخه تر ۲۰۰۷ پوري نهه اتیا (۸۹) دپوهنتون پروفیسران او لوړ رتبه لیکچر ورکوونکي وژل سوي ول. دعراق دمعارف وزارت دراپور له مخي د ۲۰۰۷ کال په څلورو میاشتو کښې دري سوه یوولس (۳۱۱)ښوونکي قتل سوي ول. دصدام ددولت دنسکوربدو سره سم، فراري عراقیانو ته زمینه برابره سوه چي بیرته خپل کورته ستانه سي خواوس حالت بیرته بلي خوا ته روان دئ. امنیتي ستونزي، اختطاف، ترورکول، ځوروني، دمجرمینو له خوا دپیسو غوښتنه دعراقیانو ددماغونو دپرواز عوامل دي چي داعراق اقتصاد ئې له ستونزو سره مخ کړی دئ.

ایران:د آی یم ایف یا نړئ وال پولي صندوق(International Monetary Fund) د ۲۰۰۷ کال دسروې له مخي، ایران په نیوي (۹۰) هیوادونو کښې هغه هیواد ؤ چي دبشري سرمایې په پروازکښې ئې لومړی مقام تر لاسه کړ. د ۱۹۹۰ کلنو په شا او خوا کښې یو لک پنځوس زره (150,000) ایرانیان داقتصادي همکارۍ او انکشاف دمؤسسې (Organization for Economic Co-operation and Development *OECD*) مربوط هیوادونو ته مهاجر سول چي پنځه ویش فیصده (۲۵٪)ئې ماسټرۍ درلودلې. د آی یم ایف د ۲۰۰۹ کال په راپوري کښې ویل سوي دي چي هر کال دیولک او پنځوس زره څخه تر یولک و اتیا زره(150,000-180,000) ایرانیان دخپل هیواد څخه وزي چي ایران ته ئې دکال پنځوس بیلیونه امریکايي ډالر تاوان ور رسیږي.په ایران کښې ددماغونو پرواز دبې کاري او سختو اجتماعي قوانینو له مخي رامنځ ته سوی دئ.

منځنی ختیځ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسرائيل

اسرائيل دخپل تاسيس له ورځي څخه بيا تر نن ورځي پوري ددماغونو دپرواز سره مخ دي. ډېر اسرائيل دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي، اوس مهال درې لکه و دېرش زره (330,000) اسرائيل دخپل هيواد څخه دباندي ژوند کوي. ديوې ټول پوښتني له مخي سياسي بې ثباتي او ناامني داسرائيلو دمهاجرت عوامل نه دي بلکي دباندي دژوند کولو ښه معيارونه،کاري زمينې،مسلکي پرمختګ(professional advancement) او لوړي زده کړي داسرائيلو دمهاجرت کولو عوامل بلل سوي دي. په اسرائيلو کښي هغه ښه تعليم يافته کسان چي په ساينس او انجينري کښي زده کړي لري، دباندي ځي او لږ تعليم يافته دهيواد دننه پاته کيږي. داسرائيلو دتاسيس يعني د مې دمياشتي ۱۹۴۸ څخه بيا تر ۲۰۰۵ مېلادي پوري څلور لکه (400,000) اسرائيلي ډاکټران او اکاډيميک شخصيتونو مهاجرت کړی دئ. په ۲۰۰۹ کښي داسرائيلو دلوړو زده کړو شورا (Council for Higher Education) خبر ورکړ چي پنځه ويش فيصده (٪۲۵)تعليم يافته اسرائيل له هيواد څخه دباندي اوسيږي، چي په دې توګه اسرائيل په نړۍ کښي ددماغونودپرواز ترټولو دلوړي اندازې سره مخ دي.

په دې ورستيو کښي په ډېرو اسرائيلو کښي خپل وطن ته دبيرته ستنېدلو ميلان پياوړی سوی دئ. په ۲۰۰۷ کښي اسرائيلي حکومت دخپلو هيوادوالود بيرته راستنېدو دتشويق پروګرام پيل کړ چي مثبته نتيجه ئې ورکړې ده ځکه چي د ۲۰۱۰ راهيسي اسرائيلي څېړونکي، بيزنيس منېجران، مسلکي او تخينکي کسان بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

عربي نړۍ:

دملګروملتونو او دعربي ليګ (Arab League) په حواله، عربي هيوادونه تر ۲۰۱۰ پوري ددماغونو له پروازه سره مخ ول. دعربي ممالکو څخه يو ميليونو متخصيصنو او ماهرينو په غربي هيوادونو کښي ژوند کوئ چي په تخنيکي او علمي ساحو کښي دکارکولو زمينه ئې علت ښودل سوي ؤ خو ځيني نورو عربو بيا دسياسي بې ثباتي او جنګ له امله خپل هيوادونه پرېښي ول. د ۲۰۱۲ راهيسي دعربي هيوادونو ددماغونو پروازبرعکس کيږي ځکه چي ځوان عرب زده کوونکي پر خپل کور پاتيږي او له دباندي نور هم ورستنيږي چي دغه کار د عرب پسرلي (Arab Spring) په نتيجه کښي سوی دئ. ډېر عرب هيوادونه په دې پوه سول چي ساينس دپرمختګ يوه لار ده نو دوی هم پردغه لار روان سول او په دې توګه ئې خپل هيوادونه ددماغونو له پرواز څخه وژغورل. نړۍ وال

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوامداره اقتصادي رکود(ongoing global recession) يو بل عامل دئ چي عرب ئې ددماغونو له پرواز څخه ساتلي دي.

پاسفيک اسيا Asia Pacific :

ماليزيا:

ماليزيا ددماغونو له پرواز څخه سخته کړيږي. د هيواد دباندي ښې کاري زميني او تعليم، دماليزيا په داخل کښي فساد ، اجتماعي غيرمساوات (social inequality) دماليزيا ددماغونو دپرواز عوامل ښودل سوي دي. په ۲۰۱۱ مېلادي کښي بيرناما (*Berita Nasional Malaysia*:Bernama) چي دماليزيا لو حکومتي خبري اجنسي ده،خبر ورکړ چي يو ميليون ماهر ماليزيايان دهيواد دباندی کار کوي.

اوس په ماليزيا کښي ددماغونو پرواز چټک سوی دئ ځکه چي د ۲۰۰۸ څخه تر ۲۰۰۹ پوري درې لکه پنځه زره (305,000)ماليزيايانو خپل وطن پرېښئ ؤ او د ۲۰۰۷ کال په مقايسه يولک و څلوېښت زره(140,000) ماليزيايانو مهاجرت کړی ؤ چي اکثره ئې هندي او چينايي اصله ماليزيايان ول. دماليزيايي کارګرانو او کارمندانو مهاجرت دماليزيا اقتصادي وده په ۲۰۰۰ کال کښي څلور عشاريه پنځه فيصد(٪۴،۵)اود ۱۹۰۰ کلنو په شا او خواکښي اووه عشاريه دوه فيصده(٪۲،۷)کښته کړې وه.

فلپين:

فلپين له ۱۹۲۰ کلنو (1960s) راهيسي بيا تر ننه پوري ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ددماغانوپروازدفلپين په اقتصادي سيکتورونو کښي، دنرسينګ پرسيکتور سخته اغېزه کړې د ه. که څه هم په دې ورستيو کښي دفلپين په اقتصادي حالت کښي څه نا څه تغيرات راغلي دي خو فلپين دمستعمرو له تاريخه بيا تر نني نړۍ والو اړيکو تر عصره ددماغونو له پروازه سره مخ دئ.

دوهم نړۍ وال جنګ دفلپين اقتصاد اوزېربناو (infrastructure) ته تاوانونه ورسول چي په نيتجه کښي ئې فلپينيان دروغتيايي ستونزو او د ثروت/عايد دغيري مساويانه وېش(uneven wealth distribution) سره مخ کړل. که څه هم پر دولس زره (۱۲۰۰۰) فلپينيانو باندي يو نرس رسيږي خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه وخت دماليې وزير او دملي اقتصادي شورا رئيس روکساس (Roxas) دصحي ستونزو پر ځاي دمالي ستونزو سره لاس او ګرېوان ؤ ځکه چي دولت ئې دبوديجې دکسر سره مخ ؤ. کله چي دامريکا متحده ايالاتو په **۱۹۲۵** کښي دمهاجرت په قانون کښي سمون راوست، نو امريکا ته دفلپيني نرسانو صادورول/مهاجرت هم پيل سو. امريکامتحده ايالات بيا يو له هغو هيوادونو څخه ؤ چي دهيواد په دننه کښي دنرسانو دکمښت سره مخ ؤ. اوس مهال فلپين په دنيا کښي ترټولو زيات نرسان دامريکا متحده ايالاتو، انګلستان، او سعودي عربستان ته صادروي. پورته يادونه وسول چي دامريکامتحده ايالاتو دنرسينګ سيکتور دکارمندانو له کمښت سره مخ ؤ، نوامريکادخپل مهاجرت په قانون کښي تغيرات راوستل چي دفلپينيانو په ګټه تمام سول ځکه چي ډېرو فلپينيانو ته په امريکا کښي دکارکولو زمينه برابره سول، خپل هيواد ته ئې پيسې استولې چي دغه کار دفلپين ددولتي او خصوصي نرسينګ سيکتور دانکشاف سبب سو. که څه هم دفلپين په اړه مکلمه ډاټا ترلاسه کول ستونزمن دي خو د **۱۹۷۰** کلنو څېړني ښئي چي پنځه اتيا **۸۵٪** فلپيني نرسانو له خپل هيواد څخه مهاجرت کړی دئ. ددې سره سم، فلپين په **۱۹۵۰** کښي اوولس (**۱۷**) نرسينګ مکتبونه درلودل خو دغه تعداد په **۱۹۷۰** کښي يو سلو څلوېښت (**۱۴۰**) ته پورته سو.

دشلمي پېړۍ په اواخرو کښي ديوفلپيني نرس مياشتنی معاش په خپل هيواد کښي له پنځه سوه پنځوس څخه تر زر (1000 - 550) پيساس (pesos) پوري ؤ چي په هغه وخت کښي د اويا الی يو سلو څلوېښت(140 - 70) امريکايي ډالر معادل ؤ خو دامريکا په متحده ايالاتو کښي ديو فلپيني نرس متوسطه اندازه معاش داته سوه څخه تر څوارلس سوه (1400 - 800) امريکايي ډالرپوري ؤ. فلپينيانو به دغه پيسې خپل هيواد ته استولې چي بايد دفلپين داقتصادي انکشاف سبب ګرځېدلی وای خو داسي ونه سول. فلپينيانو په **۱۹۷۸**کښي دو نوي عشاريه پنځه(**۹۲،۵**)ميليونه امريکايي ډالر له امريکا څخه خپل هيواد ته استولي ول چي په **۲۰۰۵** دغه رقم لس عشاريه اووه (10.7) بيليونه امريکايي ډالروته ورسېدئ. که څه هم دفلپين حکومت زياتي پيسې تر لاس کړې خو بياهم د بې کارۍ په کمولو کښي ئې ورسره کومک ونه کړ. په **۱۹۹۰** کښي اته عشاريه څلورفيصده (**۸،۴٪**) فلپينيان بې کاره ول خو په **۲۰۰۳** کښي دغه فيصدي دولس عشاريه اووه(**۱۲،۷٪**)ته پورته سوه.

په **۲۰۱۱** کښي فلپين پرروغتيايي چارو او سهولتونو باندي دخپل ملي نا خالص توليداتو(GDP) درې عشاريه شپږ (**۲،۳**)فيصده مصرف کړی ؤ چي په دې توګه نړۍ وال صحي سازمان(World

(c) ketabton.com: The Digital Library

Health Organization) ورته ۱۷۰ يم مقام ورکړ. د **۱۹۹۹** څخه بيا تر **۲۰۰۳** پوري يعني په پنځو کالو کښي فلپين اووه ويش زره(۲۷۰۰۰) دنرسينګ فارغين ورکړي دي مګريوازي په **۲۰۰۵** کښي ئې بيا شُپږ ويش زره(۲۶۰۰۰)نرسان له زده کړو څخه فارغه سوي دي خو بيا هم دفلپين صحي نظام (health system) په خاصه توګه په کليوالي سيمو کښي دبودېجې دکسر، دپرسونل او دپرمختللي تکنالوژي له کمښت سره مخ دئ. پوهان وايي چي دنرسينګ خصوصي او تجارتي کول دفلپين دعلمي کدرونو ددماغونو دپرواز سبب ګرځېدلي دئ.

په فلپين کښي دنرسانو معاش دهغه معاش سره چي په امريکا کښي فلپيني نرسانو ته ورکول کيږي، زيات فرق لري. څېړني ښئي چي د **۲۰۰۵** څخه تر ۲۰۱۰ پوري په فلپين کښي يو فلپيني نرس ته يوسلو اويا(۱۷۰)امريکايي ډالر دمياشتي ورکول کېدل خو دامريکا په متحده ايالاتو کښي بيا له درې څخه تر څلور زره (3-4000 USD) امريکايي ډالربه دمياشتي فلپيني نرس ته ورکول کېدل. دامريکا دغه اقتصادي تشويق(economic incentives) دفلپيني نرسانو له پاره ددې سبب سوی دئ چي فلپيني ډاکټران هم خپل کور پرېږدي او امريکا ته ولاړ سي ځکه چي ډاکټرانو به دخپل هيواد په دننه کښي له درې سوه څخه تر اته سوه (300-800 USD) امريکايي ډالر په مياشته کښي ترلاسه کول چي دادپورته ذکرسوي نرسانو ترمعاش ډېر کم ؤ. امريکا ته دفلپيني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت دفلپين ملي صحي سيکتور (national health sector) په تاوان تمام سوی دئ. په **۱۹۹۰** کښي به دپنځلسو الي شلو (15-20) ناروغانو پر سر يو نرس رسېدئ خو دوخت په تېرېدو سره ددې پر ځای چي دفلپين په صحي نظام کښي اصلاحات راغلي وای، خرابی رامنځ ته سوې ځکه چي په **۲۰۰۷** کښي به څلوېښتو الی شپېتو (40-60) مريضانو ته يو نرس ولاړ ؤ.

دفلپيني نرسانو او ډاکټرانو مهاجرت نه داچي دفلپين دصحي سيکتور دخرابی سبب سو بلکي خپله دغه مهاجر فلپينيان هم دزياتو ستونزو سره مخ سول. دمثال په توګه، دوی په امريکا کښي ونه سوای کولای چي خپل دمسلک مربوط نوي مهارتونه زده کړي، ډېر کله به دشپې او درخصتيو په ورځو کښي پر کار ول، کاري چاپيريال ئې تبعيضي (discriminatory) ؤ، فرديسي، دکورنۍ او تولني څخه ليريوالي په سختو دماغي فشارونواخته کړل. کله چي ديو هيواد حکومت ونه سي کولای چي ددماغونو دپرواز يا دعلمي کدرونو دمهاجرت ګټي او تاوانونه په هر اړخيز ډول وسنجوي، هغه به حتماً په اقتصادي، اجتماعي، مالي او صحي ستونزو اخته کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنوبي اسيا: South Asia

هندوستان:

دملګرو ملتونو دانکشافي پروګرام يا (UNDP) دتخمين له مخي انډيا دکاله ددوو بيليونو امريکايي ډالر دتاوان سره مخ ده ځکه چي دانډيا دکمپيوټر ماهران دامريکا متحده ايالاتو ته مهاجرت کوي. هغه هندي شاګردان چي دهيواد دباندي زده کړي کوي، انډيا ئې دکاله دلس بيليونه ($10 billion) امريکايي ډالرودتاوان سره مخ کړې ده ځکه چي هندي شاګردان په هندي، کالدارو خارجي اسعار رانيسي، نو داقتصا دعلم دقوانينو سره سم، په مارکېټ کښي دهندي پيسو عرضه ډېرېږي او دخارجي پيسو تقاضا زياتيږي،دخارجي اسعار وارزښت هم پورته کيږي او دهندي کالدارو ارزښت بيا کميږي چي دغه حالت انډيا دکاله دلس بيليونه امريکايي ډالرو دتاون سره مخ کړې ده.

نيپال:

هر کال دوه لکه پنځوس زره (250,000) نيپاليان دمختلفو عواملو له سببه دنيپال څخه مهاجرت کوي. دباندني هيوادونو دژوند کولو لوړ معيارونه، کاري زميني، ښه ترا عايد، تعليم، جلبوونکي غربي ژوند ستايل(luring western lifestyle) امنيت، ثبات او داسي نور هغه عوامل دي چي نيپاليان ئې دخپل هيواد څخه مهاجرت کولو ته تشويق او مجبور کړي دي ځکه دنيپال حکومت تراوسه نه دئ توانېدلی چي خپلو هيوادوالو ته دغه ياد سهولتونو تهيه کړي.

پاکستان:

دپاکستان مغشوش سياسي حالت اودهيواد دباندي دوظيفو ښه ترا امکاناتو پاکستانيانو ته لاره هواره کړې ده چي دخپل هيواد څخه داروپا صنعتي هيوادونو، شمالي امريکا او دمنځني ختيځ دتيلو درلودونکو ممالکو ته مهاجرت وکړي. پاکستان نيم صنعتي(semi-industrialised) هيواد دئ خو بيا هم ويل کيږي چي هر کال په زر ګونو ماهر پاکستاني ډاکټران، انجينران او ساينس پوهان دخپل هيواد څخه مهاجرت کوي.

سريلانکا:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریلانکا دد برش کلن داخلي جنګ له سببه لوی تعداد روشنفکران او علمي کدرونو له لاسه ورکړه. د سریلانکا مسلکي کدرونو دامریکا په متحده ایالاتو، استرالیا، کاناډا او انګستان کښې پناه واخیسته. په دې ورستیو کلنو کښې د سریلانکا حکومت او خصوصي مؤسسې دواړه کوښښ کوي چې خپل کدرونه بیرته خپل کورته ستانه کړي خو کراري اقتصادي ودي (slow economic growth) او سیاسي بې ثباتي دغه لړی له ستونزو سره مخ کړې ده.

افغانستان:

د تیرو دود برشو(۳۲) کلنو راهیسي افغانستان په نړی د مهاجرینو ترټولو لوړ ثبت(record) خپل کړی دئ. د ملګرو ملتونو دمهاجرینو دعالي کمیشنري دفتر United Nations High Commissioner for Refugees UNHCR) د راپور له مخي، په نړی کښې په اوسط ډول په هرو څلورو مهاجرینو کښې یو افغان مهاجر وي. دملګرو ملتونو یاد دفتر په دې ورستیو کښې یو راپور خپور کړ چې په کښې راغلي وه چې دوه عشاریه شپږ (2.6 million) میلیونه افغانان چې پنځه نوي فیصده (۹۵ ٪)کیږي په ایران او پاکستان کښې اوسیږي. دپاته پنځه فیصده په اړه ویل کیږي چې دپیسو په زور ئې ځانونه تر اروپایي هیوادونو پوري رسولي دي. ځیني نور افغانان بیا د سکالرشیپ له لاري له هیواده مهاجرت کوي اوکه وکولای سي چې دباندې ژوند برابر کړي، نو بیرته خپل کور ته نه راستنیږي. دجرمني چارواکي وایي چې د ۲۰۱۳ تر نیمایي پوري دوه زره اوه سوه (2,700) افغان پناه غوښتوونکي ددوی سره ثبت سوي دي. یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په خپل ویب سایټ کښې لیکلي دي چې په تیرو لسو کلنو کښې پنځه عشاریه اووه (۵،۷) میلیونه افغان مهاجر په خپله خوښه افغانستان ته ستانه سوي دي خو دامنیتي سونزو له مخي څلور لکه پنځه ویش زره (425,000)افغانان د۲۰۱۲ ترنیمایي پوري دهیواد په دننه کښې بې ځایه ول.

د یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په ویب سایټ کښې راغلي دي چې تر ۲۰۱۳ تر اخیره به یو ان ایچ سي آر (UNHCR) په مجموع کښې یو لکه و دو اویازره (172,000) مهاجرچي یو لک او پنځوس زره به له پاکستان، شل زره له ایران او شل زره به له نورو هیوادونو څخه افغانستان ته ستانه کړي.(دیو ان ایچ سي آر په ارقامو کښې تیروتنه سوې ده. که ۲۰۰۰۰+۲۰۰۰۰+۱۵۰۰۰۰ جمع سي، نو تر ۱۷۲۰۰۰ اوړي یعني ۱۹۰۰۰۰ جوړوي. ژباړن) دغو بیرته راستانه کېدونکو افغانانو ته به د سړي پر سر یو سلو پنځوس(۱۵۰) امریکایي ډالر اود صحي، قانوني/حقوقي، اجتماعي موضوعاتو اومسائلو او دماینونو په اړه معلومات اومشورې ورکول سي. داند ښنني وړ خبره داده چې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیرته راستانه کېدونکي افغانان به دافغانستان پراقتصاد داوږو بار سي او که څنګه څکه چي زما(ج. م. مهربان) دمعلوماتو له مخي چي په هغه وخت(۲۰۰۸-۲۰۰۲) کښي مي دکندهار دمهاجرینو او بیرته راستانه کېدونکو چارو په ریاست کښي کار کاوه، دبیرته راستانه کېدونکو دمهارتونو له پاره په افغانستان کښي مارکېټ نه ؤ او ځیني ئې په سختو ناروغیو هم اخته ول چي داپر دولت نور مصارف هم راولي. له یوې خوا یو ان ایچ سي آر (UNHCR)، دولت او نړۍ واله ټولنه اخته دي چي افغان مهاجر خپلو کورونو ته ستانه کړي خو له بلي خوا زیات ماهر افغانان خپل هیواد پرېږدي او ډېر کم ئې بیرته راستنیږي. ددولت دمخالفینو له خوا ترور او ګواښوونه، اختطاف، جنايي فعالیتونه، بې کاري، دبرق اوپاکو اوبو نه ستوالی، په لویو ښارونو کښي ترافیکي ګڼه ګونه،دژوند کولو له پاره کم ځایونه او یا غیري معیاري کورونه، کم معاشات او مزدوري، ناامني، سیاسي بې ثباتي، دهمسایه ممالکو مداخلې، په دولتي او غیردولتي مؤسساتو کښي خپلوي پالنه(nepotism) او داسي نور عوامل دي چي همدا اوس- اوس ئې افغانان په خاصه توګه علمي کدرونه بیا مهاجرت کولو ته مجبوره کړي دي. په افغانستان کښي دپوهنتون دپرفیسر معاش په دولتي پوهنتونونو کښي پر یوه ساعت تر دوه ډالره نه اضافه کیږي اودطب دپوهنځۍ څخه دفارغه سوي ډاکتر معاش په دولتي روغتون کښي دمیاشتي تقریباً سل ډالره دئ.دغه معاشات داساسي ضرورتونو (basic needs) له پاره هم کافي نه دئ نو څکه مسلکي کدرونه جرمني، استرالیا، کاناډا، دامریکا متحده ایالاتو او دعربو متحده اماراتو ته مهاجرت کوي او اکثره ئې هورې داسي کارونه کوي چي ددوی دمسلک سره مطابقت نه لري. دافغانستان دولت او خصوصي سیکتور دمثال په توګه یو برقي انجینر او نلداوان دبنګله دېش او انډیا څخه په خورا لوړ قیمت واردوي. دافغانستان دمکاتبو او پوهنتونو نصاب دوظیفو دمارکېټ سره چنداني عملي اړخ نه لري نو څکه ډېر افغانان نورو هیوادونو ته ځي او هلته دخدماتو په سیکتور کښي مزدوري کوي. دافغان مهاجرینو دبیرته راستانه کېدو له پاره دافغنستان دولت، نړۍ واله ټولنه او دامریکا متحده ایالات باید دپورته یاد سوو مشکلاتو له پاره په ګډه کار وکړي که داسي ونه سي نو نور مسلکي کدرونه به هم له افغنستان ولاړسي چي لړۍ ئې همدا اوس دوام لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرقي اسيا Eastern Asia:

چين:

دملي ناخالصو توليداتو دچټكي ودي سره- سره، چين ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ټول هغه چينايان چي په چين کښي دکاله يولک و شل زره يان(120,000 yuan) يا اوولس زره، شپږ سوه، پنځوس ($17,650) امريکايي ډالر ترلاسه کوي، غواړي چي مهاجرت وکړي.

په چينايانو کښي غربي ممالکو ته دمهاجرت کولو ميلان ورځ په ورځ زياتيږي. په ۲۰۰۷ کښي پنځه شپېته زره (65,000) چينايانو په امريکا، پنځه ويش زرو(25,000) په کاناډا او پنځلس زرو(15,000) په استراليا کښي ددايمي اوسېدني حق ترلاسه کړ. دچين څخه تلوونکي مهاجر اکثر دمنځنۍ طبقې (middle-class background) مسلکي او ماهر کسان دي چي دچين داقتصاد په جوړولو کښي دملا دتير غوندي برخه لري. چين په دنيا کښي تر ټول بد دماغونو دپرواز سره مخ دئ ځکه چي په هرو هغو لسو شاګردانو/محصلينو کښي چي دهيواد دباندي زده کړي کوي، اووه کسه ئې هيځکله بيرته خپل هيواد ته نه ستنيږي.

دماغونو پرواز اکثره وخت پردوو ډولونو پېښيږي. اول، هغه روشنفکران، ماهران او مسلکي کسان چي دمختلفو عواملو او دلايلو له مخي خپل هيواد پريږدي. دوهم، هغه محصلين چي دباندي زده کړي وکړي او بيا خپل هيواد ته نه ستانه کيږي. چين ددماغونو ددواړو ډوله پروازونو سره مخ دئ خو دوهم ډول ئې تر اول ډول په چين کښي زيات مشهور او عام دئ. ديوويشتمي پېړۍ په پيل کښي، چين خارج ته محصلين واستول چي پرمختللي مهارتونه او پوهه ترلاسه کړي او وکولاسي چي چين ديرغل او فقر څخه وساتي خو دفراغت څخه ورسته ډېر محصلين چين ته ولاړل او زيات ئې بيا په خارجي هيوادونو کښي پاته سول. د ۱۹۵۰ کلنو څخه بياتر ۱۹۷۰ کلنو پوري په چين کښي سياسي بې ثباتي وه، ددې بې ثباتي په نتيجه کښي ډېر چينايان مايوسه سول او باندني هيوادونو ته ئې مهاجرت وکړ.

باثباته اقتصادي ودي(steady economic growth) دچين ملي ناخالص توليدات او سړی سر عايد اضافه کړی دئ، نو ځکه ډېر چينايي مور وپلار خپل اولادونه دزده کړو او ژوند کولو له پاره خارج ته استوي. ډېر چينايان که وکولای سي چي په خارج کښي يوه ښه وظيفه پيدا کړي، بيرته خپل کور ته نه ستنيږي. شتمني چينايي کورنۍ علاقه لري چي دښه ژوند کولوله پاره دچين

(c) ketabton.com: The Digital Library

دباندي ژوند وکړي. لاندي جدول دچينايي محصلينو دمهاجرت کال، دمهاجر سوي محصلينو او دبيرته راستنېدونکو تعداد او فيصدي ښئي:

کال	بهر ته دلېږدول سوو محصلينو تعداد	دبيرته راستنېدونکو محصلينو تعداد	فيصدي
جدول: دچين دبيرته راستنېدونکو محصلينو فيصدي			
1978	860	248	**28.84**
1979	1777	231	**18.16**
1980	2124	162	**13.46**
1981	2922	1143	**23.22**
1982	2326	2116	**38.96**
1983	2633	2303	**49.07**
1984	3073	2290	**54.04**
1985	4888	1424	**48.13**
1986	4676	1388	**44.72**
1987	4703	1605	**43.06**
1988	3786	3000	**47.12**
1989	3329	1753	**47.61**
1990	2950	1593	**48.08**
1991	2900	2069	**49.65**
1992	6540	3611	**50.39**
1993	10742	5128	**49.92**
1994	19071	4230	**43.25**
1995	20381	5750	**40.17**
1996	20905	6570	**38.66**
1997	22410	7130	**37.58**
1998	17622	7379	**38.05**
1999	23749	7748	**37.36**
2000	38989	9121	**34.92**
2001	83973	12243	**29.36**
2002	125179	17945	**25.01**

(c) ketabton.com: The Digital Library

23.34	20152	117307	2003
23.03	24726	114682	2004
24.02	34987	118515	2005
25.09	42000	134000	2006

پورته جدول د ۱۹۷۸ څخه تر ۲۰۰۲ پوري دچينايي محصلينو په بهر کښي داوسېدولو دميلان زياتوالی ښئي خو هغه محصلين چي بيرته خپل هيواد ته ستانه سوي دي، تعداد ئې زيات سوی دئ مګر په مجموع کښي دبيرته راستنېدونکو فيصدي لږ سوې ده.

تايوان:

تايوان دډېر کلنو راهيسي ددماغونو له پرواز سره مخ دئ. ډېرو هغه تايواني انجينرانو چي په خپل کور کښي به ئې ليسانس کړی ؤ، دلوړو زده کړه او پي ايچ ډي (PhD) له پاره به دامريکا متحده ايالاتو ته تلل، کله چي به ئې تعليم پوره سو، هورې به پسي پاته سول. دتايواني انجيرانو دغه کار دهيواد دمايکرو الکترونيک صنعت غوسه وپارول او دانتيجه ئې ورکړه چي د۲۰۱۳ راهيسي تايوانيان دزده کړو دبشپړېدو څخه وروسته بيرته خپل هيواد ته ستنيږي.

استراليا:

دپاسفيک جزيرې(**Pacific Islands**)

دپاسفيک ډېري جزيرې چي انګلستان تر ۱۹۲۰ او ۱۹۹۰ کلنو پوري مستعمره کړي وې، اوسېدونکو ئې استراليا او نيو زيلاند ته مهاجرت کړی ؤ. دمستعمرو دختمېدو څخه وروسته، په فيجي(Fiji) ټونګا(Tonga)،او ساموا(Samoa) کښي ددماغونو پرواز ډېر کم واقع سوی دئ. دپاسفيک هغه جزيرې لکه تاحيتي(Tahiti) چي فرانسې مستعمره کړي وې او يا دامريکا متحده ايالاتو ورباندي تسلط درلود، اوسېدونکو ئې فرانسې، دامريکا متحده ايالاتو او کاناډا ته مهاجرت وکړ.

نيو زيلاند:

د ۱۹۹۰ کلنو په جريان کښي به هر کال دېرش زره(30,000) نيوزيلانډيانو مهاجرت کاوه. په **۲۰۰۵** کښي داقتصادي همکارۍ او انکشاف مؤسسې (Organization for Economic Co-

(c) ketabton.com: The Digital Library

operation and Development OECD) يو راپور خپور کړ، په دې راپور کښې ليکل سوي وه چي ثلرويش عشاريه دوه(۲،۲۴)فيصده نيو زېلانديان دهيواد دباندي په خاصه توګه په استراليا کښې مېشت دي . په ۲۰۰۷ کښې ثلرويشت زره (24,000) نورو نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت وکړ. د ۲۰۰۸ کال په انتخاباتي کمپاين کښې ملي ګوند/ نېشنل پارټي (National Party) په خپل کېمپاين کښې دکار ګر ګوند (Labour Party) چي پرواک ؤ، ناتوانايي په ګوته کول چي نه سي کولاي نيو زيلاندي کارګران او کارمندان دهيواد دننه وساتي. ملي ګوند دسړک پرغاړه پر ولاړو لوحو باندي ليکلي ول چي:"Wave goodbye to higher taxes, not your loved ones" يعني دخپلو خواخوږ دخداي په اماني پرځای، لوړ ټکس اخيستلو ته خدای په اماني ووایاست. ملي ګوند په دغه ډول سره انتخابات وګټل. ثلور کاله وروسته، دنيوزېلاندي کارمندانو مهاجرت تر پخوا پسي شديد سو، په ۲۰۱۲ کښې درو پنځوس زرو (53,000) نيوزېلانديانو دخپل هيواد څخه مهاجرت وکړ. دنيو زيلاند صدراعظم جان کي (John Key) نړۍ وال مالي بحران (global financial crisis) دنيوزېلانديانو ددماغونو دپرواز سبب وبلئ. د جان کي دحکومت له پيل يعني ۲۰۰۸ څخه بيا تر ډيسمبر ۲۰۱۲ پوري يو لک و اويازره (170,000) نيو زېلانديانو استراليا ته مهاجرت کړی دئ. که له يوې خوا نيو زېلاند خپل ماهران له لاسه ورکوي خو له بله اړخه بيا بيرته دخپل نفوس ديو فيصد په اندازه مسلکي کسان له خارجه تر لاسه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمالي امریکا North America :

کاناډا:

په ۱۹۲۰ کلنو کښې د کاناډا تر شل فیصده (۲۰٪) ډېر انجینرانو او او ساینس پوهانو د امریکا متحده ایالاتو ته مهاجرت کاوه. د ۱۹۲۰ څخه بیا تر ۱۹۷۹ پورې اوولس زره (17,000) انجینرانو او ساینس پوهانو امریکا ته مهاجرسوي ول خوپه ۱۹۵۱ دتخنیکي کسانو دمهاجرت فیصدي له اوویش فیصده (27%) څخه لس فیصده (۱۰%) ته او په ۱۹۲۷ کښې پنځه فیصده (۵٪) ته کښته سوه. دامریکا متحده ایالاتو ته دکاناډایانو ددماغونو پروازدکاناډا یوه داخلي سیاسي موضوع ده. پرعوایدو باندي زیات ټکس (income tax) اخیستل په کاناډا کښې ددماغونو پروازپېښ کړی دئ په داسي حال کښې چي په امریکا کښې دسافټ وېر، دهوايي جهازونو، دروغتیا او ساتیري په سیکتورونو کښې معاش لوړ او ټکس لږ دئ. ځیني نورپوهان بیا وايي چي په کاناډا کښې پر تحقیق (research funding) باندي دبودیجې کموالی او دامریکا په متحده ایالاتو کښې دمختلفو وظیفو امکاناتو، کاناډا ددماغونو دپرواز سره مخ کړې ده. کاناډا په ۱۹۹۰ کلنو کښې خپل ځیني ماهر کسان دامریکا پر متحده ایالاتو بایلل خو په مقابل کښې ئې بیرته له دباندي ډېر مسلکي کدرونه تر لاسه کړه، اوس کاناډا ددغو مسلکي کدرونو له استعدادونو او تجربو څخه خوند اخلي خو ځیني وخت بیا کاناډایان دباندني مسلکي کسانو سره تبعیض کوي او دکښته معاش کارځایونو ته ئې ورټیله کوي.

دکاناډا غزېدونکي اقتصاد (resilient economy) پیاوړي داخلي مارکېټ، دغوښتنو او معیارونو سره برابر ژوند او په ډېرو سیکتورونو کښې دمناسب معاش/مزدوري، په کاناډا کښې ددماغونو دپروازپدیده پای ته رسولې ده. دکاناډا اقتصادي کامیابي اوس ځینو خاصو مسلکي امریکایانو ته لا دمهاجرت لاره هواره کړې ده. دغیري واقعي شواهدو (Anecdotal evidence) له مخي، د ۲۰۰۱ دسیپتمبر دیوولسمي نېټي دپېښي څخه وروسته، دامریکا په امنیتي اقداماتو (US security measures) کښې کوم خاص دپام وړ تغیر نه دئ راغلي، همدا علت دئ چي اوس امریکایان کاناډا ته مهاجرت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دامریکا متحده ایالات:

دامریکا متحده ایالات په عمومي توګه ددماغونو له پرواز سره مخ نه دي ځکه چي په زرو (1,000) تعلیم یافته کسانو کښبي د مهاجرت فیصدي صفر عشاریه اووه (0.7) شمېرل سوې ده. دامریکا متحده ایالات دکلیوالي سیمو دکم نفوس په ستونزه اخته دي ځکه چي ډېر تعلیم یافته کلیوالي/صحرایي ځوانان ښاري یا نیمه ښاري سیمو (suburban areas) ته کوچ کوي چي پرکلیوالي ټولنو باندي ئې منفي تاثیر کړی دئ. دامریکا دمسه چوسیټس دتکنالوژي دانسټیټیوټ(Massachusetts Institute of Technology) یو غړی وایي چي "We educate them, but then we don't make it easy for them to stay" موږ صحرایي ځوانان تعلیم یافته کوو خو زموږ دپاره داستونزمنه ده چي دوی په کلیوالي سیمو کښبي پاته کړو.

لاتین امریکا Latin America :

دلاتین امریکا څخه په پېخر مسلکي کسان مهاجرت کوي چي اکثره ئې ډاکټران، معماران او انجینران دي. دغو علمي کدرونو خپل مقصد ځای دامریکا متحده ایالات ټاکلي دي. کله چي دامریکا متحده ایالاتو ته ورسیږي نو هورې داسي کارونو ته لاس ورواچوي چي ددوی دمسلک سره هیڅ سره نه خوري، دغه دلاتین امریکا له پاره ددماغونو پرواز دئ، خو دنړۍ له پاره ددماغونوضایع (brain waste) بلل کیږي. داچي په ځینو لاتین امریکایي ولسونو کښبي دشاګردانو نوم ثبتوونه په طبي مکتبونه کښبي ډېره ده، علت ئې همدا دئ چي اکثره ډاکټران دلاتین امریکا څخه پرواز کوي. د ۲۰۰۰ کال یوه څېړنه ښئي چي لاتین امریکایي هیوادونو خورا ډېر مسلکي کدرونو له لاسه ورکړي چي فیصدي ئې لاندي ښوول سوې ده:

هیواد	دعلمي/مسلکي کدرونو دمهاجرت فیصدي
ارجنټینا	2.9%
برازیل	3.3%
چیلي	5.3%
کولمبیا	11.0%
اکواډور	10.9%

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکسیکو	**14.3%[140]**

کیوبا Cuba

په ۱۹۹۷ کښې دکیوبا چارواکو ادعا وکړه چي یو دېرش زره (۳۱۰۰۰) کیوبايي ډاکټران دنړۍ په یو شپېتو(۶۱) ممالکو کښي خپاره دي. دکیوبا شل زره (۲۰۰۰۰) ډاکټران په وینزیوېلا کښي دورځي د یولک (۱۰۰۰۰۰) بېلره تیلو په تبادله په کار اخته دي. هغه کیوبایان چي دخپل دولت له خوا ورته په وینزیوېلا کښي دکار کولو اجازه ورکول سوې ده او هیواد ته پیسې استوي، ددماغونو په پرواز کښي نه شمېرل کیږي.

کارابین Caribbean :

دکارابین جزیرې زیات تعداد ماهر کارمندان له لاسه ورکوي. ددغو جزیرو څخه تقریباً دېرش فیصده (30%) کاري ځواک دخپلو هیوادونو څخه تللی دئ او اتیا فیصده (80%) دسوري نېم (Suriname)هایتي(Haiti) ګریناډا(Grenada) او ګویانا (Guyana)دجزیرو اوسېدونکي چي دپوهنتونونو څخه فارغه سوي دي دامریکا متحده ایالاتو ته ئې مهاجرت کړی دئ. دجامیکنس (Jamaicans) اکثره اوسېدونکي دهیواد دباندي اوسیږي. ویل کیږي چي ددغو ولسونو مهاجرسوي مسلکي کدرونه خپل هیواد ته پیسې (remittances) استوي. هغه پیسې چي دجامیکنس مسلکي کدرونه خپل هیوادته له دباندي استوي، دیاد هیواد دملي خالصو تولیداتو (GNP) اتلس فیصده (18%) جوړوي. ددغو جزیرو په اړه چي خپلو هیوادونو ته پیسې استوي دغه سوال رامنځ ته کیږي چي ایا دغه میلان(trend) ددماغونو پرواز ویل کیږي او که یا؟

ددماغونو دپرواز دمخنیوي لاري(Preventative measures)

استعدادونه دیوهیواد په انکشاف کښي خورا مهمه ونډه لري. دهغه هیواد اقتصاد ښه پرمختګ کوي چي نړۍ وال ماهرین او مسلکیان لري نسبت وهغه ته چي نه ئې لري. ډېرو هیوادونو دماهرو کارمندانو او علمي کدرونو دساتلو له پاره راز-راز پالیسۍ جوړي کړي دي. دمثال په توګه، دافریقا دصحت سیکتور ددماغونو له سخت پرواز سره مخ دئ، دمخنیوي له پاره ئې افریقايي دولتونو مختلف پروګرامونو وړاندي او پلي کړي دي. دکویټ خلګ وايي چي دکویټ ددماغونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپرواز دمخنیوي له پاره باید امنیت او امید ته کار وسي ځکه چي کویټیان دخپل هیواد پر راتلوونکي وختونو باندي باور نه لري، افغانانو ته هم ورته ناروغي ورپېښه ده. چین داستعدادونو دساتلو او غوړېدلو(flourish) له پاره دژوند کولو عادي او ازاده فضااو میکانیزم رامنځ ته کوي. اندیا که څه هم ددماغونو له پرواز سره مخ ده خو تراوسه ئې کوم پرواګرام او پالیسي نه ده جوړه کړې ځکه چي انډیا په دې باور ده چي دانډیا څخه دباندي علمي کدرونو به دانډیا دراتلوونکي له پاره ښه کار وکړي. جرمنیانو د (GAIN) یا (حصول) په نوم یو دولتي ابتکار کړی دئ چي له مخي ئې هغه جرمنیان چي دباندي ژوند کوي خپلو کورونو ته ورستانه کوي. نور ممالک لکه سویټزرلېنډ ، اسټریا (Austria) او فرانسه هم جرمني ته ورته پروګرامونه لري.

ددماغونو پرواز دمهارتونو کمښت رامنځ ته کوي او دپانګي اچووني (investment) پربايللو دلالت کوي. ددماغونودپروازدمخنیوي له پاره هیوادونه باید په محلي مارکېټونو کښي اصلاحات راولي. تجربو ښوولې ده چي ددماغونو دمخنیوي له پاره ترټولو ښه حل لار داده چي خپلو مسلکي کدرونو ته امیتاز ورکول سي چي په خپل کور کښي پاته سي خودبې کارۍ دکمولو یوه لاره هم داده چي یو هیواد خپلو اوسېدونکو ته ددباندي کارکولو له پاره اجازه ورکړي. دلته سوال رامنځ ته کیږي چي ایا ددماغونوپرواز ښه دئ او که بد؟ دا دیو هیواد په اقتصادي حالت پوري اړه لري چي ددماغونو پرواز ته اجازه ورکوي او که یا.

ددماغونو دپرواز (brain drain) متضاد حالت ددماغونو حصول(brain gain) دئ. ددماغونو دحصول له مخي، دولتونه کوښښ کوي چي هم خپل علمي او مسلکي کدرونه هم وساتي او هم له نورو هیوادونو څخه دغسي شخصیتونه ترلاسه کړي، چي یوښه مثال ئې کاناډا ده. په ۲۰۰۳ کښي انګستان د ولفسن فاونډېشن(Wolfson Foundation) په همکارۍ دشلو میلیونه پاونډو(20 million) په ارزښت یو پنځه کلن تحقیقي(research) پرواګرام تاسیس کړ. دپروګرام هدف دادئ چي فردېس انګلېسي ساینس پوهان له نوروهیوادونو څخه بیرته خپل هیواد ته ستانه اودراتلوونکي برتانوي ځوانانو دمهاجرت لړۍ ودروي.

په عمومي توګه پرمختلوونکي هیوادونه(developing countries) ددماغونو له پرواز څخه کړیږي ځکه چي ددغه هیوادونو څخه علمي کدرونه وزي او بیا د بېر لږ اوسېدونکي بیرته خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیوادونو ته هغه مهال ستنیږي چې ښه خوړین سوي وي. د پرمختللوونکو هیوادونو ځیني مسلکي کسان په نورو هیوادونو کښي د مسلک مربوط کارونه هم نه سي پیدا کولای، اکثره ئې د خدماتو په سیکتور(service industry) کښي کار شروع کړي چې ددوی د مسلک سره هیڅ برابر نه وي، کله چې خپل هیواد ته بیرته ستنیږي، هغه مهارتونه چې دوی مخکي درلودل، له یاده ئې وتلي اویا په مارکېټ کښي تقاضا نه لري ځکه چې زاړه او تروخت تېر سوي وي. دغه حالت ته نو بیا ددماغونو ضایع (brain waste) ویل کیږي چې ددولتونو له پاره یو بل رنځ دئ او باید مخنیوی ئې وکړي. افغانان هم په دغه رنځ اخته دي، علمي کدرونه ئې په غرب او نوره دنیا کښي داسي کارونه کوي چې ددوی د مسلک خلاف دي.

ددماغوند دپرواز گټې The advantages of the brain drain :

ددماغونو پرواز دتعلیم له سیکتور څخه دبشري منابعو(human resources) صادرولو ته وایي چې دهیوادونو په جوړولو کښي دپیسو دچاپولو دماشین غوندي ونډه لري. دبهرني علمي کدرونو مهاجرت دامریکا دمتحده ایالاتو په اقتصاد کښي دکاله د اووه بیلیونه امریکایي ډالرو مرسته کوي. ددماغونو پرواز داصلي ټاټوبي (country of origin) او کوربه هیواد (hosting country)دواړو له پاره (دوې اړخیزي)ګټې لري: هغه هیوادونه چې له دباندي مسلکي کدرونه ترلاسه کوي، دبشري ځواک (labour fore) خلا ډکوي. هغه هیواد چې وګړي ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت کوي، خپلو هیوادونو ته پیسې (remittances) استوي چې په نتیجه کښي ددواړوهیوادونو اقتصادي انکشاف کوي. داصلي ټاټوبي اوسېدونکي چې خپلو هیوادونو ته پیسې استوي، دا په حقیقت کښي دخپلو وطنوالو له پاره دلوړو زده کړو تقاضا نوره هم اوچتوي او دژوند کولو معیار اصلاح کوي.

بله ګټه ئې داده چې هرهیواد نه سي کولای چې دخپلو علمي او مسلکي کدرونو څخه دمختلفو عواملو له مخې ښه استفاده وکړي، نوددغسي هیوادونو دوګړو او دولت له پاره ښه ترا داده چې علمي کدرونه ئې نورو هیوادونو ته مهاجرت وکړي او خپلو هیوادونو ته پیسې واستوي. کله چې مهاجرسوي مسلکیان/علمي کدرونه خپلوهیوادونه ته ستانه کیږي، شاید دوی له ځانونه سره نوي مهارتونه او پوهه هم خپلو هیوادونو ته ور وړي. په ۲۰۱۱ کښي په ټول نړۍ کښي دمهاجر کارمندانو هغه پیسې چې خپلو هیوادونو ته ئې استولي وې، درې سوه، دواویا بیلیونه(۳۷۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

امريکايي ډالر تخمين سوي دي چي په دې جمه کښي يوازي مکسيکو او فليپين په ياد کال کښي ځلرويش بيليونه(۲۴) امريکايي ډالر د خپلو مهاجر کارمندانو څخه تر لاسه کړي دي.

ددماغونو دپرواز منفي نتايج**Negative consequences of the brain drain**:

ددماغونو دپرواز ګټې پورته يادي سوې خو تاوانونه ئې دخپل سرليک او ماهيت څخه په ځرګند ډول معلوميږي. ددماغونو دپرواز لومړی تاوان دادئ چي يو هيواد خپلي هغه بشري منابع له لاسه ورکوي چي دټولني او اقتصاد له پاره په مجموع کښي ډېري مهمي دي. هغو هيوادونو چي ددماغونو پرواز ئې ګټور بللی دئ، په حقيقت کښي دټولني پرځای دافرادو رفا په نظر کښي نيسي اوددماغونو پرواز همداسي ماهيت لري چي ترټولني ئې افرادو ته ګټه رسيږي. په غيري مساوي توګه دمهارتونو او پوهي وېشل هم داصلي او هم دکوربه هيواد داقتصاد له پاره زيانونه لري. هغه ماهر کسان چي تر اوږد مهاجرت وروسته خپلو کورونو ته ستانه سي، نو دخپلو وطنوالو له خوا ورته دباندني کس په نظر کتل کيږي چي دا يوډول رواني ستونزي جوړوي. زيات ماهر کسان کولای سي چي دخپلو هيوادونو څخه خپلي کورنۍ هم له يوڅه وخت وروسته له ځانه سره يو ځای کړي، ددې نتيجه داده چي دوی بيا نور خپلو هيوادونو ته پيسې نه استوي، دا نو داسی تاوان دئ چي هم کدر له لاسه ورکول سو او هم ئې پيسې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضميمې:

په ۲۰۰۵ کښې پر تحقیق او انکشاف باندې د لسو هیوادونو مصارف

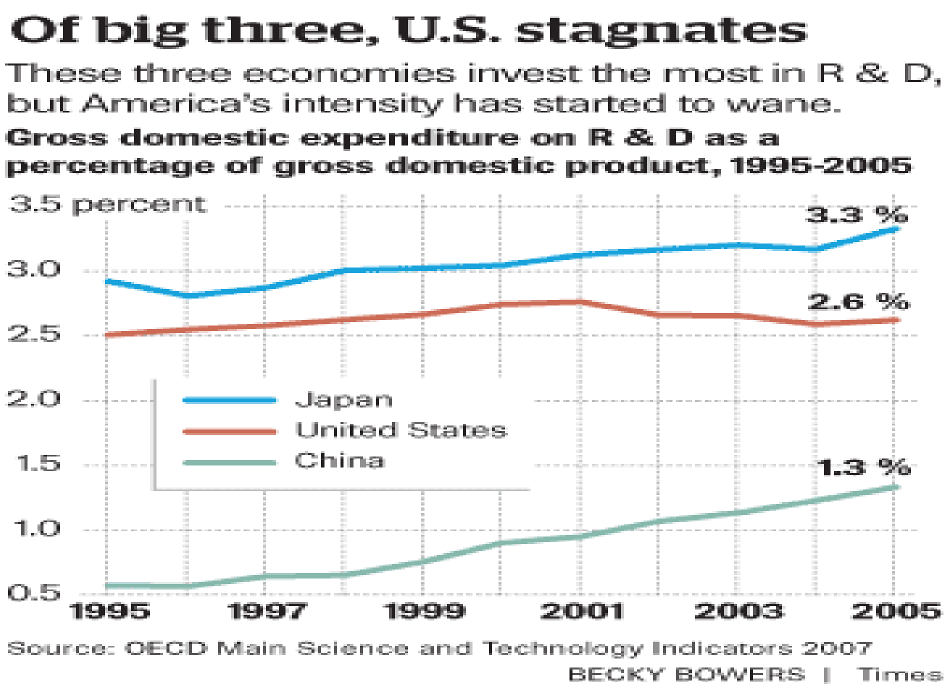

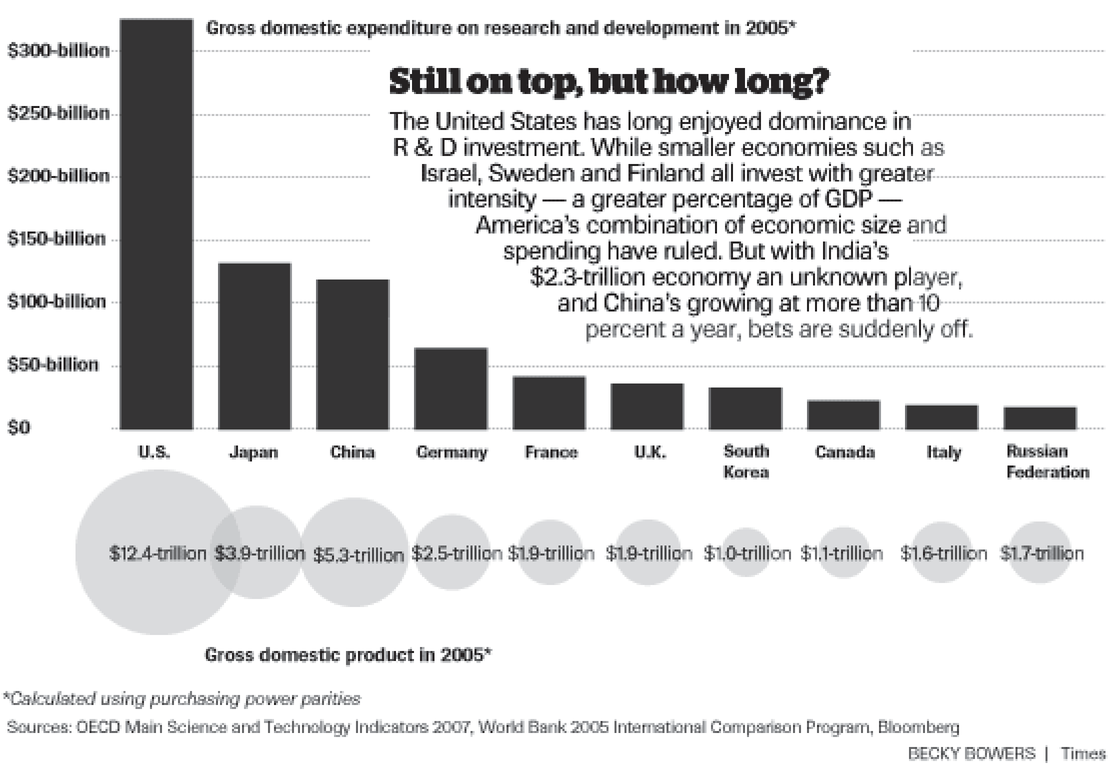

(c) ketabton.com: The Digital Library

شماره	هیواد	2000	2010	2012	2050 تخیمن
دنړۍ لس بانفوسه هیوادونه World Top Ten Populated Countries					
1	چین	1,268,853,362	1,330,141,295	**1,343,239,923**	**1,303,723,332**
2	هندوستان	1,004,124,224	1,173,108,018	**1,205,073,612**	**1,656,553,632**
3	دامریکا متحده ایالات	282,338,631	310,232,863	**313,847,465**	**439,010,253**
4	اندونیزیا	213,829,469	242,968,342	**248,645,008**	**313,020,847**
5	برازیل	176,319,621	201,103,330	**193,946,886**	**260,692,493**
6	پاکستان	146,404,914	184,404,791	**190,291,129**	**276,428,758**
7	ناجیریا	123,178,818	152,217,341	**170,123,740**	**264,262,405**
8	بنګله دېش	130,406,594	156,118,464	**161,083,804**	**233,587,279**
9	روسیه	146,709,971	139,390,205	**142,517,670**	**109,187,353**
10	جاپان	126,729,223	126,804,433	**127,368,088**	**93,673,826**
دلسو هیوادونو مجموعه		3,618,894,827	4,016,489,082	**4,096,137,325**	**4,950,140,178**
دنړۍ نور هیوادونه		2,466,012,769	2,829,120,878	**2,921,709,597**	**4,306,202,522**
دټول نړۍ نفوس		6,084,907,596	6,845,609,960	**7,017,846,922**	**9,256,342,700**
منبع		**http://www.internetworldstats.com/stats8.htm**			

(c) ketabton.com: The Digital Library

شماره	هیواد	پلازمېنه	کرنسي	ملي نا خالص تولیدات (سړي سر) په ډالر
دنړۍ لس شتمن هیوادونه **Top 10 Richest Countries in the World**				
1	قطر	دوهه	قطري ریال	**102,768.69**
2	لکسیمبورګ	لکسیمبورګ	ایرو	**80,679.06**
3	سینګاپور	سینګاپور	سینګاپوري ډالر	**60,883.33**
4	ناروي	اوسلو	نارویژي کرون	**55,264.45**
5	بروني داروسلام	بندر سیري بیګوان	بروني ډالر	**50,526.35**
6	دامریکا متحده ایالات	واشنګټن ډي سي	امریکایي ډار	**49,802.15**
7	دعربو متحده امارات	ابُډبۍ	درهم	**48,992.47**
8	سویټزرلنډ	بیرني	سویس فراک	**45,285.8**
9	کویټ	کویټ ښار	کویتي دینار	**43,846.72**
10	استریا	وینا	ایرو	**42,477.49**
منبع		**http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-richest-countries-map.html**		
یادانبت:		مختلف ویب سایټونه مختلف معلومات او حصایه وړاندي کوي.		

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنړۍ لس فقیر هیوادونه			
شماره	هیواد		سړي سر ملي ناخالص تولید په ډالر Per Capita GDP 2011
١	کانګو		348
٢	لایبریا		456
٣	زیمبابې		487
۴	بروندي		615
۵	ایریتیریا		735
٦	دمرکزي جمهوریت	افریقا	768
٧	نایجر		771
٨	سایرا لیون		849
٩	ملاوي		860
١٠	ټوګو		899
منبع	http://www.mapsofworld.com/world-top-ten/world-top-ten-poorest-countries-map.html		

ماخذونه:

1. http://en.wikipedia.org/wiki/Brain_drain
2. http://www.tutor2u.net/blog/index.php/economics/comments/unit-2-macro-portugals-brain-drain
3. Ntagwirumugara Etienne, PhD,Coordinator RwEdNet & Professor at Kigali Institute of Science and Technology, RWANDA*14-18 May 2012*
4. http://skills.oecd.org/hotissues/braindrain.html
5. http://www.unhcr.org/pages/49e486eb6.html

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لراوبر برېښنايي کتابتون

قدرمنو لوستونکو !

تاسو کولای سئ د لراوبر ويبپاڼي په برېښنايي کتابتون کي زيات شمېر ارزښتناک او په زړه پوري آثار په خپل تفريحي وخت کي مطالعه کړئ .

د لراوبر انلاين کتابتون ستاسو لپاره د لاندينيو موضوعګانو اړوند آثار پر ليکه کوي :

- **اسلام او مذهب**
- **ساينس او تخنيک**
- **سپورټ او روغتيا**
- **تاريخ او سياست**
- **هنر او ادبيات**
- **دماشومانو لپاره**
- **بېلابېل آثار**

www.Larawbar.net/library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library